

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Дияна Георгиева

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: *Хрисула Йоаннис Карипиду*

Тема: *„Невропсихологически профили на ученици – имигранти с нарушения от Аутистичния спектър“*

Научен ръководител: *проф. д-р Цанка Попзлатева*

1. Общо описание на представените материали

Дисертационният труд е с обем от 200 страници и се състои от увод, шест глави, дискусия и изводи, научни приноси, заключение, списък с използвана литература и приложения. Основният текст съдържа 185 страници, следват 3 приложения и справка за реализирани публикации по темата на дисертацията. В дисертацията присъстват 34 фигуративни изображения (диаграми и графични елементи) и 29 таблици с наименования и последователна номерация. Списъкът на използваната литература включва набор от 194 заглавия на кирилица.

Докторантът е представил 5 публикации, които кореспондират с темата на дисертационния труд.

2. Актуалност на темата и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд представя актуална проблематика с ясно изразено ниво на социална и образователна значимост предвид новата ситуация в гръцката образователна система, свързана с предоставяне на ресурси за удовлетворяване на специалните потребности на деца – имигранти с нетипично развитие в условията на приобщаващото образование. Постановлението в нормативната уредба за съвместно обучение на деца с типично развитие, деца – имигранти и деца – имигранти с РАС генерира ценностния проблем относно степента на познаване на техния невропсихологичен профил от учителите в структурите на специалното и общото образование и готовността им за обезпечаване на подкрепа в широкия смисъл на

думата – психична, образователна, социална. Темата се озовава в интердисциплинарното поле на специалното и интеркултурното образование, където се търсят нови решения и модели за прилагане на философията за приобщаване на всички деца със специфични образователни потребности, независимо от тяхната национална идентичност, техния биопсихологичен, социален и лингвистичен статус.

3. Познаване на проблема

Докторантът познава многопластовата проблематика, разработвана от съвременни автори, като внася интерпретативен анализ на концепции, илюстриращи съвременната картина за развитието на проблема в теоретичен план, и изтъква перспективите за практически приложения на научните открития до настоящия момент. Паралелно с това проявява персонално отношение и научно възражение към представените от чуждестранните специалисти становища, свързани с тематичния ареал на дисертационната разработка. Прецизираният избор на методика на изследване позволява реализиране на поставената цел и изпълнение на произтичащите от нея задачи.

4. Методика на изследването

Следните компоненти определят съдържанието на изследователската методика на автора на дисертацията:

- Въпросник (съдържащ 3 въпроса от отворен тип и 5 въпроса от затворен тип), чрез който се цели извличане на информация за демографски и професионални характеристики на педагогическите специалисти, работещи в структурите на специалното и интеркултурното образование.
- Child Autism Spectrum Quotient”(CASQ) – инструмент, предназначен за идентифициране на невропсихологични характеристики, типични за симптоматика, оформяща разнообразния спектър на аутизма. Скалата съдържа 5 области, всяка от които обхващаща по 10 айтема.
- Childhood Autism Rating Scale (CARS) – разработена и прилагана при деца с възрастов диапазон от 4 до 18 години скала, включваща 15 области, в които биха могли да се проявят симптомите на разглежданото нарушение в различните му вариации.
- Полуструктурирано интервю за учителите на учениците – имигранти с РАС, чиято цел е събиране и систематизиране на данни, информиращи за готовността на

педагогическите специалисти (познаване на нарушението и приемане на различieto, атитюди, стратегии и методи за социална и комуникативна подкрепа).

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е композиран в 6 глави. В **първа глава** се проследява развитието на научните представи за нарушенията на Аутистичния спектър в светлината на психологическите теории: психоаналитична, поведенческа, когнитивна и неврокогнитивна. Специално внимание е отделено на дискуссионни моменти относно невропсихологичния профил на разнородната група деца с РАС, които се генерират от структурирани теоретични концепции и модели, от познавателния потенциал на емпирични изследвания – основа за този корпус от знания. Направени са генерализирани изводи за липсата на категорични резултати и в същото време за съществуващия потенциал на неврологичните подходи към изясняване на разглеждания проблем. **Втора и трета глава** обединяват съдържание, което въплъщава проблемите на диференциалната диагностика на характеристиките на специфични прояви, обособени в различни групи, съставлящи спектъра на аутизма. В сравнителен план е представена оптимизацията на диагностичните критерии в рамките на двата международни класификатора на психичните разстройства – ASD и DSM. Предложен е задълбочен анализ на диагностичния инструментариум, предназначен за идентификация и оценка на невропсихологичния статус на децата с аутистична симптоматика. **Четвърта глава** е с фокус към теорията и практиката на специалното и интеркултурното образование в контекста на уникалните потребности от образователна подкрепа на деца с РАС, деца имигранти, както и на децата, намиращи се в сложна психо-социална ситуация. В **пета глава** е представен методологичният компонент на емпиричното изследване, показващ методологичната грамотност на изследователя. Конкретизирани са научната област и научната теза, уточнени са обектът и предметът на изследването. Формулираната цел, поставените 3 хипотези, декомпозирани на 10 подхипотези, и дефинираните изследователски задачи са логична последица от теоретичния анализ. Коректно са използвани методи и стратегии за събиране на емпирични данни. Направен е избор на извадка, включваща богатия набор от 400 единици – специалисти педагози, обслужващи специални (200) и интеркултурни (200) образователни заведения на територията на Гърция. Предоставени за подробни данни, оформящи част от демографския профил на участниците в емпиричното изследване, които да подкрепят неговата достоверност. Грижливо събраният от докторанта

емпиричен материал е подложен на достатъчно надеждни статистически методи за постигане на ясни и точни изводи при анализа на изследвания периметър. За целта е използвана статистическа програма SPSS.25. **Шеста глава** е посветена на резултатите от изследването. В съпоставителна рамка са представени и анализирани резултатите от влиянието на различни фактори върху формирането на адекватна представа за нарушенията в широкия континуум на аутизма и върху степента на професионална готовност за посрещане на индивидуалните образователни потребности на деца с РАС, която споделят учителите, диференцирани според типа структура, в която преподават – специална и общообразователна. Данните са визуализирани в табличен и фигуративен вид, което допринася за по-добрата прегледност и четивност на дисертацията. Демонстриран е сполучлив опит за внасяне на логични и аргументирани обяснителни модели, както и констатации за доказване на формулираните хипотези. Дисертацията печели много с идеята за сравняване на получените резултати от изследването с резултати от предишни проучвания и откриването на консистентни тенденции в поредицата изследователски корпуси. В дискуссионната част на научната разработка се откроява най-значимият за специалистите педагози (общи и специални) извод, а именно, че е налице остра необходимост от подобряване на тяхната професионална подготовка за обучение на ученици – имигранти с РАС, от една страна, и формирането на позитивни нагласи към политиката на приобщаващото образование на децата, независимо от тяхната национална принадлежност.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на дисертационния труд могат да се обособят в три ареала: научни, научно-приложен и диагностично-практически. Приемам всички посочени приноси.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е предложил 5 публикации по темата на изследването – всички със самостоятелно участие.

8. Лично участие на докторанта

От стила, структурата, дизайна на емпиричното изследване и анализа на резултатите става ясно, че докторантът лично е провел дисертационното изследване. Изведените приноси и получените резултати са лична заслуга на докторант Хрисула Карипиду.

9. Автореферат

Представеният автореферат (на български език) съответства на дисертационния труд и отразява съдържането му в синтезиран формат.

10. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Научните и научно-приложни приноси на дисертационното изследване могат да послужат като основа за бъдещи изследвания и проучвания, които да отразяват нови гледни точки за природата на аутизма и произтичащото от тях отношение към неговите носители.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа **научни и научно-приложни резултати, които представляват принос в науката** и са в съответствие с всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Съдържанието на представената научна разработка свидетелства за притежаваните от докторант Хрисула Карипиду теоретични знания и професионални компетенции по научната специалност Специална педагогика, като показва умения за качествена организация и самостоятелно провеждане на научно изследване.

Предвид посочените аргументи и общото позитивно впечатление от компетенциите на докторанта **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Хрисула Йоаннис Карипиду** в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма *Специална педагогика*.

10. 05. 2022 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Дияна Георгиева/